

7. China’s influence in South-East Asia has grown. America’s has waned. *The Economist*. 12.06.2023. URL: <https://www.economist.com/graphic-detail/2023/06/12/chinas-influence-in-south-east-asia-has-grown-americas-has-waned> (accessed 29/11/2023).
8. Heath T. R. U.S. Strategic Competition with China: A RAND Research Primer. Santa Monica, CA : RAND Corporation, 2021. DOI:10.7249/PE-A290-3.
9. Tehseen M. Sino-US Competition. *Strategic Studies*. Vol. 37, Issue 4. P. 1–17.
10. The Taiwan Question and China’s Reunification in the New Era-Xinhua. *Xinhua*. 10.08.2022. URL: <https://english.news.cn/20220810/df9d3b8702154b34bbf1d451b99bf64a/c.html> (accessed 29/11/2023).

**Варига Д.О.
аспірант**

**Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна**

МЕТОДИ ОЦІНКИ СТРАТЕГІЙ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН

Розробка і реалізація стратегії інноваційного розвитку дозволяє втілювати державну інноваційну політику, на практиці покращуючи діяльність державних інституцій та створюючи умови для інноваційної діяльності господарюючих суб’єктів. Стратегія визначає цілі, пріоритети та напрями діяльності для органів державного управління, які є орієнтирами для ініціаторів проектів та становлять основу для попередньої оцінки реалізованих заходів в інноваційній сфері. Рівень державного контролю за суб’єктами, які виконують державні завдання за державні кошти, є обмеженим, тому на законодавчому рівні встановлюються вимоги щодо проведення фактичної оцінки, яка є одним із інструментів непрямого контролю обґрунтованості витрачання державних коштів.

Оцінка результатів реалізації інноваційної стратегії передбачає застосування різноманітних наборів методів і заходів, зосереджених на критичному осмисленні цінності та якості державних втручань – обох процесів, їх проведення та ефектів, які мають супроводжуватися надійністю, об’єктивністю та систематизацією. Більшість визначень поняття «оцінювання» вказують на такі основні його ознаки, а саме: 1) йдеться про оцінювання проміжного або остаточного результату діяльності; 2) це процес, у якому оцінки базуються на конкретних критеріях; 3) це процес систематичного збору інформації, який дозволяє побудувати методологію – відповідно до того, наскільки оцінки відповідають критеріям; 4) встановлює

мету із зазначенням того, для чого передбачається використання знань з оцінювання [1].

Зростаюча необхідність налагодження ефективної співпраці між державним і приватним секторами для розвитку інновацій, створення нових можливостей для залучення компаній, університетів, дослідницьких підрозділів і розширених інституційних структур до інноваційної діяльності потребує впровадження різноманітних інструментів підтримки та мотивації, які також повинні оцінюватися з точки зору виявлення позитивних та негативних елементів та з метою вдосконалення процесів державного втручання та поступового переходу до ринкового механізму, який створює конкурентні умови для відбору лідерів інновацій та конкуренції. Практичний вимір оцінювання розглядається як можливість доступу до ресурсу регулярно та систематично генерованих знань, які допомагають окремим та юридичним особам приймати оптимальні рішення, особливо у сфері ефективного розподілу фінансових ресурсів, стратегічних інвестицій або зниження ризиків [2].

Оцінка та моніторинг є (поряд із плануванням, організацією, мотивацією та координацією) основними функціями управління. Тому вони з'явилися в практиці громадської діяльності разом із розвитком моделі Нового публічного менеджменту у 1980-х рр. Моніторинг, у найбільш узагальненому розумінні, є перевіркою досягнутих результатів по відношенню до попередньо визначених очікувань [3, с. 9]. Моніторинг включає систематичний збір інформації про використані ресурси та результати, досягнуті в процесі реалізації стратегії, що дозволяє визначити, чи відбувається впровадження заходів, як було заплановано, і за необхідності внести відповідні коригування [4]. Оцінка, у найзагальнішому розумінні, передбачає оцінку якості, цінності та відповідності [5]. Ширші визначення стосуються характерних особливостей оцінювання, вказуючи, серед іншого, на те, що це систематичне дослідження, яке проводиться з використанням різних методів і складається зі збору даних, аналізу, оцінювання та звітування про результати. Метою такого дослідження є оцінка (за чітко сформульованими критеріями) якості та цінності процесу та наслідків впровадження громадських інтервенцій [1].

Стратегія інноваційного розвитку як інструмент державної інноваційної політики характеризується надзвичайною складністю і високим ризиком. У зв'язку з цим, вчені вважають, що оцінка інноваційної стратегії держави повинна складатися з трьох етапів: (1) поточна оцінка, яка виконується під час реалізації заходів, спрямована на розробку рекомендацій

щодо покращення реалізації програми, нормативних актів і подальшого програмування необхідних заходів. Через тривалий період впровадження інновації (від ідеї до ринку), цей тип оцінки дозволяє постійно вдосконалювати інноваційний процес і впроваджувати постійну інноваційну модель; (2) оцінка фактично отриманих результатів, яка виконується після завершення реалізації програми або проекту, спрямована на оцінку ефектів від її впровадження та розробку рекомендацій, які будуть використані під час розробки/модифікації майбутніх заходів державного втручання у подібній сфері; (3) попередня оцінка, яка виконується до початку реалізації стратегії, спрямована на покращення якості програми, що розробляється, головним чином з точки зору логіки запланованих заходів, точності, узгодженості та очікуваної ефективності дій, а також потреби взаємозв'язку запланованих заходів з іншими проектами, тому що багатовимірний характер інноваційного процесу вимагає використання системи заходів, а не окремих рішень [6].

Ісаєва Н. пропонує відповідний алгоритм (рис. 1.1) для проведення попередньої оцінки стратегічних документів з розвитку держави, який передбачає якісну оцінку змісту стратегії за кожним структурним елементом (стратегічна мета, операційні цілі, завдання, інструменти та заходи).

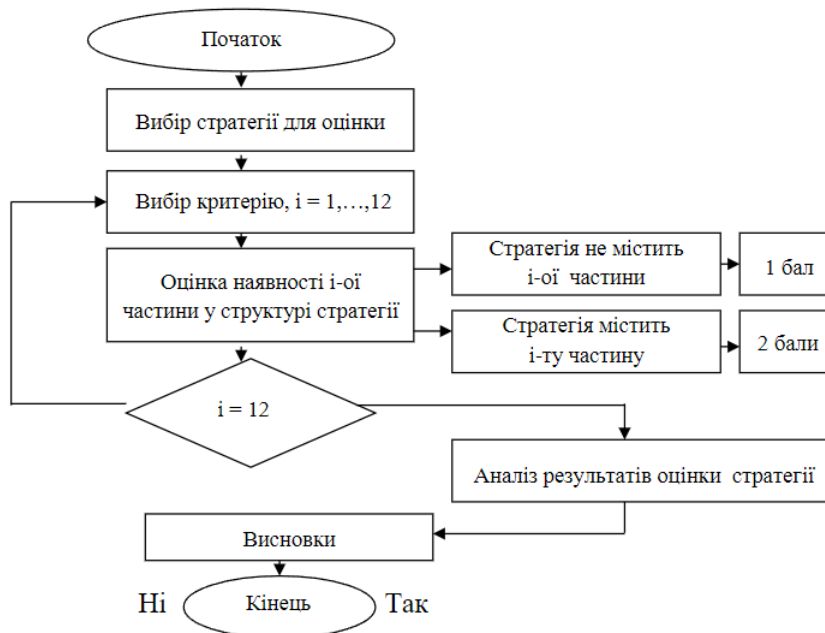

Рис. 1.1. Алгоритм оцінки змістовної структури стратегічних документів з розвитку держави
Джерело: [7]

Якість результатів оцінювання ефективності реалізації інноваційної стратегії держави значною мірою залежить від набору показників

інноваційної діяльності, які складають систему індикаторів. З метою проведення кількісної оцінки результатів реалізації інноваційної стратегії держави вчені використовують систему індикаторів, що слугують основою розрахунку узагальнюючого інтегрального показника (індексу). Індикатори, що використовуються в процесі оцінювання, повинні давати відповіді на запитання щодо ефективності інноваційної політики з точки зору: (1) продукту як ефекту, отриманого від інноваційної діяльності (кількості та типу впроваджених інновацій, що є результатом здатності трансформувати результати науково-дослідної діяльності в нові продукти, послуги, методи організації, відкриття нових ринків тощо); (2) впливу інноваційної діяльності на суспільство у вигляді структурних змін, конкурентоспроможності, економічного зростання, підвищення зайнятості, покращення якості життя [2].

У «Стратегії розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року» перелік основних індикаторів, які визначають планові орієнтири досягнення стратегічних цілей, включає такі показники: «частка витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт у валовому внутрішньому продукті – на рівні 3%; частка інноваційних підприємств у загальній кількості підприємств - не менше 30%; частка експорту товарів, вироблених підприємствами високо- та середньотехнологічного секторів промисловості в загальному обсязі експорту товарів – 30%; частка працівників, зайнятих на підприємствах, які належать до високо- та середньотехнологічного секторів промисловості, у загальній кількості зайнятих працівників у промисловості - 29%; частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції – 10%» [8]. Перелік зазначених показників, на нашу думку, не повною мірою відображає ефекти, що отримуються на кожному етапі інноваційного процесу – від створення науково-технічної розробки до її впровадження і використання у виробничому процесі, реалізації нової продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

В роботі Темербек А. для оцінки інноваційного розвитку України та інших країн розраховує інтегральний показник з використанням таких індикаторів: «комп'ютерні, комунікаційні та інші послуги (% від експорту комерційних послуг); комп'ютерні, комунікаційні та інші послуги (% від імпорту комерційних послуг); високотехнологічний експорт (% від експорту); витрати на R&D (% від ВВП); кількість дослідників у галузі R&D (на 1 млн. осіб); експорт товарів ІКТ (% від загального експорту товарів); імпорт товарів ІКТ (% від загального імпорту товарів); патентні заявки (шт.)

[9, с. 142-144]. Такий набір показників дозволив зробити дослідницький акцент на здатності країни розробляти, впроваджувати і продавати на світовому ринку продукти в сфері інформаційно-комунікаційних технологій, які є однією зі складових інноваційної діяльності, проте, не відображають стан розвитку інноваційної сфери загалом і ефективність реалізації інноваційної стратегії держави.

Як зазначає Я. Козловський, «багатовимірність інноваційної політики не може спиратися на окремі показники у своїх оцінках, щоб описати та зрозуміти явища, що запускають інноваційний процес на всіх етапах, потрібна низка показників, належним чином пов'язаних між собою, тобто набір (пакет) показників належним чином підготовлений» [10].

В країнах ЄС для оцінки ефективності реалізації інноваційної стратегії використовується «Європейське інноваційне табло», згідно якого у 2022 р. виділялося чотири основні види діяльності: рамкові умови інноваційної діяльності, інвестиції в інновації, інноваційна діяльність та вплив інновацій на економіку – із 12 вимірами інновацій, що охоплюють загалом 32 показники. Кожна основна група включає однакову кількість показників і має однакову вагу в середній оцінці ефективності, або підсумковому індексі інновацій (Summary Innovation Index (SII)) [11]. По суті, використання такого узагальненого індексу дозволяє врахувати важливість чотирьох сфер, а саме умови для розвитку рушійної сили інновацій, тобто джерела та клімат для інновацій, фінансову підтримку, приватну та державну, що обслуговує використання потенціалів (людського потенціалу, якості результатів досліджень та фінансової безпеки), потім увага зосереджена на діяльності суб'єктів, що продукують інновації, та умовах їх співпраці з дослідниками, і нарешті, на результатах цієї діяльності з точки зору зростаючого людського потенціалу. участь в інноваційному процесі та економічний ефект для економіки. Таким чином, цей індекс визначає розмір і важливість індивідуального потенціалу для інновацій у країні, регіоні або те, які можливості має економіка в глобальній системі.

Інтегральний показник розраховуємо згідно підходу, використаного у роботі Темербек А., що полягає у визначенні «середньої арифметичної оцінки значення стандартизованих значень ознак Z_{ij} - для j -ої одиниці сукупності» [9, с. 145]:

$$\bar{\rho}_j = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m Z_{ij} \quad (1.1)$$

де: m – кількість показників, що характеризують інноваційну діяльність.

Стандартизовані значення фактичних значень показників, що характеризують інноваційну діяльність, доцільно розраховувати за формулою:

$$Z_{ij} = \frac{X_{ij} - X_j^{\min}}{X_j^{\max} - X_j^{\min}} \quad (1.2)$$

де: X_{ij} – фактичне значення показника, розраховане на основі даних офіційної статистики у рік t ; X_j^{\min} – найменше фактичне значення показника за досліджуваний період; X_j^{\max} – найбільше фактичне значення показника за досліджуваний період.

Значення інтегрального показника змінюється в інтервалі від 0 до 1, а оцінка, наближена до 1, вказує на високий рівень інноваційного та економічного розвитку [9, с. 145].

Отже, з метою оцінки державної інноваційної стратегії у нашому дослідженні доцільно використати якісні та кількісні методи. Для порівняння української інноваційної стратегії зі стратегіями країн ЄС застосуємо порівняльний аналіз стратегічних документів за основними складовими елементами (стратегічна мета, цілі, завдання, інструменти). Кількісний аналіз ефективності реалізації інноваційної стратегії проведемо на основі розрахунку інтегрального показника інноваційного розвитку у 2010-2020 рр., де в якості основних індикаторів використаємо показники інноваційної діяльності, що характеризують базові умови інноваційного розвитку, інвестування в інновації, інноваційну активність підприємств, вплив інновацій на економіку країни.

Література

1. K. Olejniczak, M. Kozak i B. Ledzien, *Teoria i praktyka ewaluacji interwencji publicznych*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 17–22.
2. Ewa Okoń-Horodyńska. *Ewaluacja polityki innowacji*. // *Ewaluacja w procesie tworzenia i realizacji polityki naukowej i innowacyjnej*. Warszawa: Polska Akademia Nauk, Komitet Naukoznawstwa PAN. 2017. 390 s., c. 237-301. URL: <https://publikacje.pan.pl/chapter/113368/2017-okon-horodynska-ewa-ewaluacja-w-procesie-tworzenia-i-realizacji-polityki-naukowej-i-innowacyjnej-rozdzial-iii-ewaluacja-polityki-innowacji?language=pl>.
3. *The New Programming Period 2007-2013. Indicative Guidelines on Evaluation Methods: Monitoring and Evaluation Indicators*. European Commission. Working Paper. 2007. No. 2.
4. Kearney C., Taylor S., Bachtler J. *Monitoring and Evaluation in Objective 2 Programmes: Progress and Challenges*. IQ-Net Thematic Paper. 1996. Vol. 1(4). Glasgow, European Policies Research Centre, University of Strathclyde.

5. Scriven M. Key Evaluation Checklist. Evaluation Checklists Project. University of Michigan, 2007. URL: http://dmeforpeace.org/sites/default/files/Scriven_Key%20Evaluation%20Checklist.pdf.
6. Plan ewaluacji POIR 2014–2020. URL: http://badania.parp.gov.pl/images/badania/Plan_ewaluacji_PO_IR.pdf.
7. Ісаєва Н.І. Методичний підхід оцінювання якості стратегій соціально-економічного розвитку. Молодий вчений. 2021. №5(93). С. 361-366.
8. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Розпорядження КМУ № 526-р від 10.07.2019 року. URL: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/65495/.
9. Темербек А.О. Інноваційні стратегії країн в умовах нерівномірності глобального економічного розвитку. Дис. ... докт. філософії за спец. 292 «Міжнародні економічні відносини». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2021. 235 с.
10. Kozłowski J. Statystyka nauki, techniki i innowacji w krajach UE i OECD. Stan i problemy rozwoju, MNiSW, Warszawa 2015. URL: http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2015_05/761d91b570e99a8662c0f9ef4baef71c.pdf.
11. European Innovation Scoreboard 2022. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/knowledge-publications-tools-and-data/publications/all-publications/european-innovation-scoreboard-2022_en.

Власенко Л.В.

к.е.н., доцент

Державний університет штату Нью Йорк

м. Потсдам, США

ВІДНОВЛЕННЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН З КНР В КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Протягом останніх п'яти років існуючий в сучасному глобалізованому світі механізм зовнішньоторговельних зав'язків зазнав найбільшої кризи з часів Другої Світової війни: глобальна пандемія 2020-2021 року, воєнний конфлікт розпочатий Російською Федерацією проти України у лютому 2022 року, запроваджені проти Росії санкції спричинили трансформацію традиційних зовнішньоторговельних зав'язків, переорієнтацію цілих макрорегіонів на пошук нових форм співробітництва в умовах деконструкції сучасної системи міжнародної торгівлі. Ці тектонічні зміни у глобальному середовищі вимагають від вітчизняної економіки належної адаптації, адже повоєнне відновлення економіки України не може передбачати здійснення зовнішньої торгівлі у тому вигляді, у якому вона існувала до лютого 2022 року. Військові дії та спричинені ними економічна та гуманітарна кризи призвели до повного порушення зовнішньоторговельних зав'язків, після початку війни Україна втратила 41,25 млрд дол. США (або 29,27%) від свого загального торговельного обороту. Порівняно з